

Bezpieczeństwo receptur ziołowych medycyny chińskiej stosowanych w profilaktyce i leczeniu epidemii COVID-19

Marek Kalmus, Instytut Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia, Kraków

Studiując dokładnie receptury chińskie i dociekliwie sprawdzając ich skład można zauważyć, że są w nich pojedyncze zioła, które w różnych *Materia Medica* opisane są jako toksyczne.

Medycyna chińska, już od swoich początków zna i uwzględnia kwestię toksyczności składników pożywienia, ziół i niektórych receptur zawierających zioła toksyczne. To nie jest jednak powód, by generalizować, i twierdzić, że „zioła chińskie są niebezpieczne” – na tej samej zasadzie można by przecież, na dodatek całkowicie prawomocnie, mówić, że „leki medycyny zachodniej są niebezpieczne, a nawet mogą doprowadzić do śmierci” – wystarczy przecież czytać ulotki i prasę fachową... Nie zamierzam jednak drążyć tego tematu.

Według dawnej chińskiej tradycji medycznej generalnie wszystkie zioła uważano za toksyczne i ich stosowanie wymagało wiedzy, a przedawkowanie niesło ryzyko zaburzenia równowagi organizmu. W wąskim znaczeniu „toksyczność” rozumiano jako możliwość wystąpienia niekorzystnych skutków ubocznych w przypadku błędnego zastosowania ziół lub podania ich w zbyt dużej dawce lub zażywania zbyt długo.

Receptury ziołowe przepisywane być powinny wyłącznie przez kompetentnego lekarza TCM lub terapeutę TCM, po uprzedniej diagnozie zgodnej z zasadami medycyny chińskiej (a nie zachodniej!). W medycynie chińskiej nie ma więc mowy o generalnej recepturze „przeciwko wirusom”, tym bardziej, że w medycynie chińskiej w ogóle nie występuje pojęcie „wirus” czy „bakteria”, a mimo to, znakomicie sobie ona radzi z profilaktyką i leczeniem chorób wywołanych przez wirusy i bakterie – także najcięższych z nich, takich jak np. Ebola, gruźlica wielolekooporna (MDR-TB)¹ itp.

W badaniach wykazano, że spośród około 300 najczęściej stosowanych ziół w medycynie chińskiej kilkadziesiąt środków leczniczych wykazuje działanie przeciwwirusowe². Co ciekawe, nawet receptury, które nie zawierają składników o bezpośrednim działaniu przeciwwirusowym wykazują działanie przeciwwirusowe poprzez działanie immunomodulacyjne i poprawiają funkcjonowanie narządów wewnętrznych.

Czas i pora zażywania receptur chińskich są zawsze dokładnie określone przez lekarza TCM, czy terapeutę TCM przepisującego zioła również z uwzględnieniem aktualnie panujących warunków klimatycznych. I tak np. receptury stosowane w leczeniu infekcji COVID-19, zaaprobowane oficjalnie przez instytucje chińskie, w zależności od stadium choroby mają na celu leczenie zaburzenia Powierzchni, Gorąca Płuc, nagromadzenia śluzu w Płucach, itd., ale ich skład jest dostosowany także do pory roku i uwzględnia warunki klimatyczne. Według medycyny chińskiej to, co w podejściu biomedycyny określa się jako bakterie, wirusy lub inne czynniki chorobotwórcze, wpisuje się w kategorię tzw. „zewnętrznych wpływów patogen-

---

¹ *Adjunctive moxibustion treatment for tuberculosis: A randomised clinical trial investigating potential efficacy and comparative safety*, European Journal of Integrative Medicine, Volume 20, June 2018, Pages 90-97, lub: <https://www.moxafrica.org/copy-of-uganda-project-1>

² John K. Chen, Tina T. Chen (2004): *Chinese Medical Herbology and Pharmacology*, p. 1115.

nych”, klasyfikowanych metaforycznie jako Zimno, Wilgoć, Wiatr, Suchość, Gorąco oraz Gorąco późnego lata. Do patogenów zewnętrznych zalicza się również Toksyny³. Atakują one Powierzchnię, czyli skórę i śluzówki i tą drogą wnikając do organizmu mogą wywołać choroby – chyba, że szybko zostaną usunięte z Powierzchni z użyciem różnych metod rozpraszania i usuwania patogenu na zewnątrz.

Toksyczność ziół stosowanych w TCM jest zróżnicowana. Zwykle niepożądane działania występują w przypadku znaczącego przedawkowania tych leków, których LD50 (*dosis letalis*) jest zaledwie kilkunastokrotnie lub kilkudziesięciokrotnie wyższa niż dawka terapeutyczna. Zioła toksyczne w sytuacjach krytycznych, prawidłowo zaordynowane, mogą ratować życie, sięga się po nie zwykle w bardzo poważnych stanach chorobowych, podobnie jak w medycynie akademickiej, gdy stosuje się silnie toksyczne chemioterapeutyki, by leczyć choroby zagrażające życiu.

Zioła toksyczne od tysięcy są w bezpieczny sposób i z dobrymi skutkami leczniczymi stosowane w medycynie chińskiej. Na gruncie tego systemu medycznego doskonale znano toksyczność różnych roślin, toksyczność różnych części tej samej rośliny, jak również metody preparowania toksycznych środków leczniczych, mających na celu zmniejszenie ich toksyczności. Zioła toksyczne, jako silne środki lecznicze, są celowo przepisywane poważnie chorym pacjentom. Bywa, że ich toksyczność jest zmniejszana na drodze odpowiedniego preparowania i skomplikowanej obróbki, bywa też, że celowo stosuje się je w wysoce toksycznej postaci, by zmaksymalizować efekt leczniczy.

I tak np. w przypadku Xi Xin (*Radix Asari*, korzeń kopytnika, czyli tzw. „dzikiego imbiru chińskiego”) roślina ta ma przede wszystkim toksyczne liście i łodygę, zawierające niebezpieczny kwas arystolochowy mogący wywołać nefropatię i mający również działanie kancerogenne, natomiast korzeń ma toksyczność niską lub śladową. W zaleceniach do stosowania zawsze jest zaznaczane, że nie wolno Xi Xin stosować zbyt długo i w większych dawkach, ale przez kilka dni w niewielkich dawkach, szczególnie w rozbudowanych, wielkoskładnikowych recepturach można podawać je bez żadnej obawy.

Każdy farmakolog, nieważne, czy chiński czy zachodni, wie bowiem, że toksyczność zależy od: dawki, czasu zażywania, połączenia z innymi składnikami, stanu pacjenta (konstytucja, wiek, ciąża, inne współwystępujące choroby itp.) oraz miejsca występowania danej rośliny (szerokość geograficzna i inne wpływy środowiskowe oraz klimatyczne). Ponadto, współczesne, nowoczesne metody obróbki takie jak koncentraty (CP, granulaty) pozwalają usunąć toksyczne składniki z danego zioła – np. Xi Xin w koncentracie nie jest toksyczny, co jest potwierdzone certyfikatem badań⁴.

Niektóre zioła toksyczne można w recepturach zamienić na inne nie toksyczne, ale trzeba mieć świadomość, że w wielu przypadkach receptura może mieć wtedy słabsze działanie (choć nie zawsze). I tak np. ziele przęśli chińskiej Ma Huang (*Ephedra sinica*) występujące w recepturze Qing Fei Pai Du Yin („Wywar oczyszczający Płuca i usuwający toksyny”) oficjalnie zalecanej

---

³ Toksyny nie są w medycynie chińskiej rozróżniane tak, jak to ma miejsce w medycynie zachodniej, jednak leczenie chorób nimi wywołane jest niezwykle skuteczne. W polu znaczeniowym tego chińskiego terminu mieszczą się również wszelkie wirusy i bakterie. Chińscy lekarz koncepcję leczenia epidemii rozwijali już od III wieku n.e.

⁴ Xi Xin stosowane w Europie i sprowadzane z Tajwanu w formie koncentratu (CP) ma zerową zawartość kwasu arystolochowego, co potwierdza oficjalny certyfikat badań z firmy Kaiser Pharmaceutical Co. Ltd.

przez chińskie władze medyczne do leczenia epidemii koronawirusa SARS-CoV-2⁵ (od 27 stycznia 2020) może być zastąpione na Zachodzie przez Zi Su Zi 10g plus Sang Bai Pi 10g (łącznie), natomiast zamiast Xi Xin 6g można wstawić Gan Jiang 10g. W rzeczywistości nie ma najmniejszego powodu obawiać się receptury zawierającej te zioła, bowiem jej skład jest tak skomponowany, że toksyczność Ma Huang jest kontrolowana i osłabiona przez inne zioła w recepturze, a jego niewielka dawka i czas stosowania stanowią znacznie mniejsze zagrożenie, niż niepożądane skutki uboczne większości leków alopatycznych.

Chińska tradycja konstruowania receptur jest unikalna: w każdej recepturze występują różne grupy ziół mające odmienne działania. Skład formuł chińskiej fitoterapii już w epoce powstania słynnego dzieła *Shang Han Lun* (III wiek n.e.) autorstwa Zhang Zhongjinga, jednego z najslawniejszych lekarzy chińskich, był bardzo rozwinięty, co obserwujemy do dzisiaj.

Każda receptura medycyny chińskiej zawiera:

- zioło zwane "cesarz, król", stanowiące składnik podstawowy formuły;
- zioło (-a) „minister” wspomaga „cesarza” wzmacniając jego efekt terapeutyczny;
- zioło (-a) „oficer, pomocnik, asystent” łagodzi mniej ważne lub drugoplanowe objawy, ewentualnie osłabia toksyczność „cesarza”
- zioło „ambasador”, „przewodnik” kieruje działanie receptury do odpowiednich meridianów lub narządów oraz łagodzi zbyt drastyczne działanie innych ziół – to tzw. zioło kierunkowe. Zioła kierunkowe to unikalne rozwiązanie chińskiej farmakologii, pozwalające precyzyjnie ukierunkować działanie receptury dokładnie tam, gdzie jest to potrzebne!

Aby prawidłowo dobrać zioła, oprócz meridianu i narządu, na który mają działać, trzeba uwzględnić również smak i termikę, a co za tym idzie – kierunek ich działania (zgodnie z zasadą smaków kierunkowych).

Sztuka fitoterapii chińskiej polega na harmonizowaniu i równoważeniu różnych działań terapeutycznych ziół oraz uzyskaniu efektu synergii. Od najdawniejszych czasów znane są niekorzystne połączenia ziół, które niwelują wzajemnie swoje działanie (więc nie są stosowane) oraz kombinacje ziół, które działają kompleksowo i na kilku poziomach, umożliwiając całościowe i zarazem zindywidualizowane leczenie.

Według chińskiego różnicowania syndromów wzorzec patologii przejawiający się chorobą opisaną jako COVID-19 to: najpierw zablokowanie obiegu funkcjonalnego Płuc przez zewnętrzne Zimno-Wilgoć z Toksynami, co potem prowadzi do powstania Gorąca-Wilgoci w obiegu Płuc, wraz z Toksynami w obiegu Płuc i Śledziony (Uwaga: nazwy narządów w rozumieniu medycyny chińskiej, a nie anatomii i fizjologii medycyny zachodniej). Następnie, po transformacji zewnętrznego patogenu w Gorąco, pojawia się w tych narządach Gorąca Wilgoć i śluz⁶, a Toksyny są cały czas obecne.

---

⁵ *Diagnosis and Treatment Protocol for Novel Coronavirus Pneumonia (trial Version 7)*, National Health Commission & State Administration of Traditional Chinese Medicine on March, 2020; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/Diagnosis-and-Treatment-Protocol-for-Novel-Coronavirus-Pneumonia-trial-version-7.pdf>, str. 12.

⁶ Sun Peilin, Zhou Wen Sheng: *Acupuncture in the Treatment of COVID-19: An Exploratory Study*, Journal of Chinese Medicine | Issue123 | June 2020; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/Sun-Zhou-Coronavirus-Acupuncture-Article.pdf>

Gdy mamy do czynienia z wirusem SARS nCoV-2, to z punktu widzenia medycyny chińskiej mamy następującą sytuację: zewnętrzny łączony patogen Zimna-Wilgoci lub Wiatru z Zimnem i Wilgocią, plus Toksyny. Tego typu zewnętrzny patogen atakuje Powierzchnię – to etap pierwszy. Przez w ten sposób osłabioną Powierzchnię patogen Zimna przekształca się Gorąco, atakując przede wszystkim Płuca, ale również Żołądek i Śledzionę – etap drugi. Pojawia się wtedy gorączka i suchy kaszel bez śluzu i duszność, mogą też być wymioty i biegunka. Kolejny etap rozwoju choroby charakteryzuje się dużą ilością nagromadzeń śluzu, wysięków w płucach, a temperatura wzrasta do 39° C – to ostatnia próba zwalczania patogenu przez organizm. Do tego etapu nowo opracowana receptura chińska Qing Fei Pai Du Yin działa doskonale i możliwe jest pełne wyleczenie. Na podstawie chińskich badań wiadomo, że podawanie jej przez 6 dni daje ok. 90% skuteczność leczenia. Również w stanie ciężkim, pod warunkiem że temperaturę uda się utrzymać na poziomie 39° C lub mniej, pacjent ma szansę na wyleczenie w ciągu tygodnia. Natomiast w stanie krytycznym choroby, płuca są dosłownie zalewane przez wilgoć i śluz i tak nim wypełnione w głębi, że pacjent dosłownie się topi – tu szanse wyleczenia tą recepturą są niewielkie lub żadne – dlatego należy ją podawać jak najszybciej, we wcześniejszych stadiach⁷.

Medycyna chińska oferuje również znacznie precyzyjniej dobierane i modyfikowane receptury – w zależności od stadiów choroby i objawów danego pacjenta⁸. Jednak w przypadku epidemii tego typu zindywidualizowane leczenie jest mniej możliwe, choć w Chinach było również stosowane. Natomiast na Zachodzie raczej nie będzie stosowane – powinniśmy jednak dążyć do tego, by w ogóle było możliwe podawanie pacjentom ogólnej i dobrze sprawdzonej receptury podstawowej, czyli Qing Fei Pai Du Yin, co pozwoli skuteczniej opanować epidemię i ograniczyć śmiertelność.

Pamiętać też należy, że receptura Qing Fei Pai Du Yin jest dozwolona wyłącznie do stosowania w leczeniu chorych, u których już zdiagnozowano⁹ występowanie koronawirusa SARS-CoV-2 i nie wolno jej stosować profilaktycznie (ani np. do leczenia grypy, czy innego rodzaju zapalenia płuc). Należy ją podawać jak najszybciej – natychmiast po pojawieniu się pierwszych objawów COVID-19, nie czekając nawet na wykonanie testów! Ma ona usuwać Wilgoć i toksyczne Gorąco z organizmu oraz równoważyć Shao Yang. Do celów profilaktycznych stosuje się inne receptury i to też wyłącznie zgodnie z ich wzorcem patologii, dla którego zostały stworzone. Ważne jest też właściwe doleczenie pacjenta po przebytej chorobie, czyli etap rehabilitacji – bez tego wielu pacjentów chorych na COVID-19 ma później poważne

---

⁷ *Summary of Major Recommendations for COVID – 19 Infection Treatment and Protection of Healthcare Professionals– Experiences of Dr. Gunaxi Li and His Team*; ver. 1, March 11, 2020; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/2020-COVID-INFECTON-STRATEGY.pdf>

⁸ *Chinese Herbal Medicine Treatment Protocols for Wuhan Pneumonia*; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/02/Chinese-Herbal-Medicine-Treatment-Protocols-for-Wuhan-Pneumonia.pdf>

⁹ Chodzi tu przede wszystkim o diagnozę medycyny chińskiej (ogląd języka, twarzy i postury, słuchanie odgłosów wydawanych przez pacjenta, analiza pulsu i palpacja meridianów oraz klasyczny wywiad) opartą na różnicowaniu syndromów. Testy PCI stosowane w medycynie zachodniej są mało dokładne i niezbyt wiarygodne w porównaniu z precyzją diagnozy medycyny chińskiej. W Chinach przyjęto zasadę, że recepturę Qing Fei Pai Du Yin obowiązkowo podawano każdemu, u kogo zdiagnozowano metodami TCM wzorec patologii odpowiadający COVID-19, niezależnie od tego, czy potwierdziły to testy PCI. Punktem wyjścia było posiadanie co najmniej trzech objawów charakterystycznych dla infekcji SARS-CoV-2, jak np. gorączka powyżej 37,3° C, suchy kaszel i duszność.

komplikacje, mogące mieć skutki oddziałujące długofalowo, a nawet trwale pogarszające stan zdrowia.

Medycyna chińska posiada też sprawdzone procedury wspierania profilaktyki, leczenia COVID-19 oraz rehabilitacji pochorobowej akupunkturą wraz z moksycucją¹⁰. Najlepsze efekty uzyskuje się łącząc terapię ziołami wraz akupunkturą-moksycucją oraz dietetyką profilaktyczną i leczniczą medycyny chińskiej. Podczas epidemii w Wuhan wykazano, że również ćwiczenia Qigong i Taichi miały pozytywny wpływ na szybkość leczenia i rehabilitację – raportowali to niektórzy chińscy lekarze, profesorowie TCM podczas międzynarodowych seminariów online (International Seminars on COVID-19).

Tak więc typowe na Zachodzie podejście, zgeneralizowane i przypisane do jednostek chorobowych stosowanych w medycynie zachodniej, nie ma nic wspólnego z prawidłowo stosowaną medycyną chińską. Tym bardziej niedopuszczalne jest też bezkrytyczne stosowanie receptur chińskich wg „Doktora Google”!

Podkreślić należy, że oficjalne protokoły i receptury oraz powyższe ich objaśnienia są jedynie wytycznymi opracowanymi przez profesjonalistów działających na pierwszej linii leczenia osób zakażonych na koronawirusem SARS-CoV-2. Podobnie jak wszystkie protokoły medyczne, są one przeznaczone wyłącznie jako przydatne odniesienie i nie mogą służyć do samodzielnego podejmowania leczenia na ich podstawie.

Marek Kalmus, 17 marca 2020; uzupełniono 21 sierpnia 2020

Dr Marek Kalmus zajmuje się medycyną chińską od 1986 roku.

Jest założycielem i aktualnie prezesem honorowym Polskiego Towarzystwa Tradycyjnej Medycyny Chińskiej (PTTMC). Od 2018 roku jest też członkiem Komitetu Wykonawczego World Federation of Acupuncture Moxibustion Societies (WFAS). Założyciel i dyrektor Instytutu Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia w Krakowie. Współpracuje z Shanghai University of Traditional Chinese Medicine i Guanxi University of Chinese Medicine w Nanningu, oraz z European Association of Traditional Chinese Medicine (ETCMA).

---

¹⁰ *Guidelines on Acupuncture and Moxibustion Intervention for COVID-19 (second edition)*, World Federation of Acupuncture-Moxibustion Societies (WFAS); <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/Guidelines-on-Acupuncture-and-Moxibustion-Intervention-for-COVID-19-second-edition-.pdf>